

**დაპირისპირება
ქართველთა და აფხაზთა შორის –
საზოგადოებაზე სპეცპროპაგანდის გავლენის შედეგი**

**The Confrontation between Georgians and Abkhazians –
Examining the Impact
of Propaganda on Societal Dynamics**

მზია ხოსიტაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Mzia Khositashvili

Georgian Technical University
Georgia, Tbilisi

ABSTRACT

This article examines the role of propaganda in shaping the confrontation between the Georgian and Abkhazian populations during the late 1980s. With the emergence of the national liberation movement in Georgia, various non-governmental organizations, historians, scientists, and writers with separatist leanings became influential voices in Abkhazia. These actors capitalized on the nascent theories of mass media effects, including framing, persuasion, and conflict, to shape public opinion. Additionally, Russian military special propaganda tactics were employed successfully to exacerbate divisions between the Georgian and Abkhazian communities, employing manipulative tactics and disseminating disinformation among both combatants and civilians. The primary objective was to incite mutual hatred and discord. In the pursuit of promoting separatism in Abkhazia, „Black propaganda“ was deployed, allowing for the complete distortion of reality to achieve propaganda goals. Falsification and manipulation of history, repeated dissemination of fabricated narratives, and the portrayal of unknown heroes were common strategies employed. Publications such as „Бзибъ“ in Russian and Abkhaz languages, „Aidgilara“ in Abkhazian, and „Единение“ (edinenie) in Russian were utilized by „Aidgilara“ to propagate its message to the Russian-speaking and Abkhazian-speaking populations. The articles published in these newspapers depicted Abkhazians as oppressed and Georgians as oppressors, focusing on specific themes that intensified over time, fostering animosity towards Georgians through propaganda techniques. These themes encompassed the settlement of Georgians in Abkhazian territories, the displacement of the Abkhazian

language by Georgian, the closure of Abkhazian schools, the substitution of Abkhazian toponyms with Georgian names, preferential appointments of Georgians to leadership positions, bi-ased interpretations of the events of April 9, 1989, and the partial coverage of the tragedy of July 15-16, 1989. The Georgian-language press in the Autonomous Republic of Abkhazia, including „Voice of Abkha-zia“, „Golden Fleece“, „Kolkhetian Diadem“, and „Apsni Kapsh“, responded to the fabricated information published in Abkhazian newspapers by disseminating materials supported by factual evidence and documentary sources. However, these efforts were insufficient and inaccessible to the non-Georgian population. The article sheds light on the changed behaviors and heightened aggression among the population, manipulated through propaganda methods, press releases, and speeches delivered by „Aidgilara“, ultimately leading to a deepening confrontation between the Georgian and Abkhazian communities.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთის პოლიტიკა აფხაზეთში, რუსეთის სამხედრო პროპაგანდა აფხაზეთში, ფსიქოლოგიური ომი აფხაზეთში, სეპარატისტული მოძრაობა აფხაზეთში.

Keywords: Russian policy in Abkhazia, Russian military propaganda in Abkhazia, psychological war in Abkhazia, separatist movement in Abkhazia.

გასული საუკუნის 80-ანი წლების ბოლოსა და 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში მიმდინარე პროცესების შეფასებისას მკაფიოდ ჩანს მოსახლეობაზე ფსიქოლოგიური ზეწოლისა და პროპაგანდისტული ხერხების გავლენა და მისი ლოგიკური შედეგი – ქართულ-აფხაზური დაპირისპირება. იმ დროისათვის (1989 წლის სტატისტიკური მონაცემებით) ქართველები აფხაზეთში შეადგენდნენ მოსახლეობის 45,7 %-ს, აფხაზები – 17,7 %-ს, სომხები – 14,6 %-ს, რუსები – 14,3 %-ს, დანარჩენს – ბერძენი, ბელორუსი, უკრაინელი და სხვ. ხალხის წარმომადგენლები (<http://www.abkhazia.gov.ge/page/>).

ვინ და რა გზით შეძლო იმ დროს საზოგადოებაზე ზემოქმედება, ცნობიერების მანიპულირება და დიდი ხნის მანძილზე ნათესაური კავშირებითა და კეთილმეზობლური ურთიერთობებით მცხოვრები ხალხის ერთმანეთის მტრად გადაკიდება? როგორი იყო იმდროინდელი საზოგადოება? ვინ იქცა საზოგადოებრივი აზრის ლიდერად? როგორ იცვლება საზოგადოებრივი აზრი პროპაგანდისტული ხერხებით? როგორ უნდა აეღოთ მართვის სადავეები ხელში რიცხოვრივად მცირე ერის წარმომადგენლებს ან მათ დაჯგუფებებს, თუ არ გამოიყენებდნენ მასებზე ფსიქოლოგიური ზემოქმედებისა და პროპაგანდის ნაცად ხერხებს.

ხელისუფლებისთვის ბრძოლას საზოგადოებრივ-ფსიქოლოგიურ

მოვლენათა სფეროს მიაკუთვნებენ, რადგან მას თან სდევს ადამიანებზე სხვადასხვაგვარი სახის ფსიქოლოგიური ზემოქმედება. ფსიქოლოგიური ომი სხვადასხვა ფორმების, მეთოდებისა და ადამიანებზე ზემოქმედების საშუალებების ერთობლიობაა, რომელიც მიზნად ისახავს მათი ფსიქოლოგიური მახასიათებლების (განწყობების, შეხედულებების, აზრების, მოტივების) შეცვლას. ფსიქოლოგიური ომი ასახავს ერთი სახელმწიფოს სპეციალური ორგანოების საქმიანობის შინაარსს, რომელიც ფსიქოლოგიურ გავლენას ახდენს სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან სხვა სახელმწიფოს სამხედრო მოსამსახურეებზე თავისი პოლიტიკური და სხვა სამხედრო მიზნების მისაღწევად (Крысько 1999: 4).

ზოგ ქვეყანაში შექმნილია სპეციალური ქვედანაყოფები საკადრო პერსონალით, რომელიც კარგადაა განსწავლული, აღჭურვილია და მზადაა ნებისმიერ ადგილზე და ნებისმიერ დროს პრაქტიკული მოქმედებისთვის. ეს ქვედანაყოფები შედიან სახელმწიფოს შეიარაღებულ ქვედანაყოფებში ან მისი სპეცსამსახურების შემადგენლობაში. აუცილებლობის შემთხვევაში, მშვიდობიან დროსაც, საკუთარი მოქალაქეების წინააღმდეგაც ხდება მათი გამოყენება. ასეთი მიდგომა გავრცელებული იყო აშშ-ში, სსრკ-ში, გერმანიაში, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში და სხვა ქვეყნებში (იქვე).

ჯერ კიდევ ძველი ჩინელი ფილოსოფოსი და სამხედრო მოღვაწე სუნ ძი (VI ს. ჩ. წ. აღ-მდე) აღწერდა ომში გამოსაყენებელ წესებს, რომელშიც მოწინააღმდეგეზე ზემოქმედებისთვის ჯაშუშების გამოყენება და ტყუილის გავრცელებაც შედიოდა, რაც, თავის მხრივ, დასაჩუქრებისა და მოსყიდვისთვის გულუხვობის გამოჩენასაც გულისხმობდა (სუნ ძი 2007: 221).

ქართული სახელმწიფოს წინააღმდეგ ბრძოლა, რასაკვირველია, შეუძლებელი იქნებოდა კრემლის ჩარევის გარეშე, რომელსაც მოსახლეობაზე ფსიქოლოგიური ომის წარმოებისა და საზოგადოების მანიპულაციისთვის ჰქონდა კარგად დამუშავებული პროპაგანდისტული მეთოდები. პროპაგანდა ინფორმაციის გარკვეული მიზნით გადაცემაა. სწორედ დასახული მიზანი აქცევს ინფორმაციას პროპაგანდად და არა მისი უტყუარობა. კარგად ორგანიზებული პროპაგანდის წარმართვისთვის აუცილებელია: 1. საფრთხეების ხელოვნურად შექმნა; 2. დემოკრატიული და სხვა ინსტიტუტების მიმართ უნდობლობის დათესვა; 3. საფრთხეებისა და უიმედობის დაძლევის ალტერნატივის შეთავაზება. პროპაგანდისთვის დამახასიათებელია: შეცდომაში შეყვანა და ცნობიერებაზე ზემოქმედება; ზიანის მიყენების განზრახვა; მიზანმიმართულობა; სისტემატურობა (<http://www.Millab.ge/ka>).

არსებობს საომარი მოქმედებებისთვის განკუთვნილი ე.წ. სპეც-პროპაგანდა, რომელიც გულისხმობს მოწინააღმდეგის რიგებში დეზინფორმაციის გავრცელებითა და ცნობიერების მანიპულაციით უთანხმოების დათესვას. როგორც წესი, მას მშვიდობიან მოსახლეობაზე ზემოქმედებისთვისაც ადვილად იყენებენ. მიზანი ერთია: ურთიერთ-სიძულვილისა და შუღლის გაღვივება. საომარი მოქმედებებისგან განსხვავებით მისი გამოყენება უფრო ეფექტურია, რადგან მშვიდობიან

მოსახლეობას არ შეუძლია თავის დაცვა.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნაც, რომ პროპაგანდას, როგორც კომუნიკაციის ფორმას, სჭირდება როგორც გამავრცელებელი, ასევე მიმღებიც. რაც უფრო ნაკლებად განსწავლულია აუდიტორია, დაბალია მისი განათლების დონე, მით უფრო ადვილია მისით მანიპულირება. ამავე დროს, მსგავსი საზოგადოების ნდობის მოპოვებაც უფრო მარტივია, თუ ლიდერად წარმოდგენილი იქნება განათლებული და ყველასთვის ცნობილი ადამიანები.

როგორც წესი, საზოგადოებრივი აზრის ჩამომყალიბებლად გვევლინებიან ადამიანები, რომლებიც ფლობენ ცოდნას და მკაფიოდ აყალიბებენ სათქმელს. სოციოლოგების აზრით, საზოგადოებრივი აზრის ლიდერები შეიძლება იყვნენ ისინი, ვინც მოცემული საკითხებით უფრო მეტად იქნება დაინტერესებული; საკითხის შესახებ საშუალო ადამიანზე უკეთესად არის ინფორმირებული; ლიდერები განსაკუთრებული თვისებების წყალობით ზემოქმედებენ მათთან საერთო იდენტობის მქონე ადამიანებზე (უილკოქსი... 2011: 216).

საქართველოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დაწყებისა და გააქტიურების ფონზე აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ასპარეზზე გამოჩნდა სეპარატისტულად განწყობილი რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაცია, ასევე, ისტორიკოსები, მეცნიერები და მწერლები. სწორედ ამ დროს, 1988 წლის 13 დეკემბერს, შეიქმნა ანტიქართული მიმართულებით გამორჩეული აფხაზთა სახალხო ფორუმი „აიდგილარა“ (თანადგომა). შესაძლოა, ამ სოციალური ფონის გათვალისწინებით მოხდა „აიდგილარას“ წარდგენა არაპოლიტიკურ გარემოში, აფხაზეთის მწერალთა კავშირში, რომელიც თავიდანვე ჩამოყალიბდა აფხაზური სეპარატიზმის იდეოლოგიურ ცენტრად და მის ხელმძღვანელადაც მოსახლეობისთვის ცნობილი აფხაზი მწერალი ალექსი გოგუა იქნა შერჩეული (<http://www.kvira.ge/606264>).

„აიდგილარას“ – აფხაზი ხალხის ეთნო-ნაციონალისტური სოციალურ-პოლიტიკურ მოძრაობას, რომელშიც ასევე გაერთიანდნენ სომხები, ბერძნები და რუსები. სხვადასხვა წლებში ხელმძღვანელობდნენ: მწერალი ალექსი გოგუა (1988), სერგეი შამბა (1989), ზურაბ აჩბა (1990-1992), რაუფ ებუხოუ (1992-1993) (<http://www.abkhazia.gov.ge/page>).

ფსიქოლოგიური ომის საწარმოებლად აუცილებელია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. როგორც წესი, ისინი კონტროლდება ამა თუ იმ პოლიტიკური ან ფინანსური ჯგუფების მიერ. „აიდგილარა“ თავისი პროპაგანდისტული მიზნებისთვის გამოსცემდა გაზეთებს» რუსულ და აფხაზურ ენებზე – „Бзихн“, აფხაზურ ენაზე – „აიდგილარა“, რუსულად – „Единение“.

აფხაზეთში სეპარატიზმის გასაღვივებლად გამოყენებულ იქნა ე.წ. „შავი პროპაგანდა“, რომლისთვისაც დამახასიათებელია პროპაგანდისტული მიზნების მისაღწევად რეალობის აბსოლუტური დამახინჯების

დაშვება. რაც უფრო უტიფარია პროპაგანდა, მით უფრო ძლიერია მისი ზემოქმედება აუდიტორიაზე. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სპეცპროპაგანდა მშვიდობიან მოსახლეობაზე იყენებს საომარი მოქმედებებისას განკუთვნილი დეზინფორმაციის გავრცელებას და მისი საშუალებით უთანხმოების დათესვას.

სპეცპროპაგანდის მეთოდებში ყველაზე გავრცელებულია „დიდი ტყუილის მეთოდი“. მისი არსი შემდეგშია: აუდიტორიას მაქსიმალურად მაღალი ხარისხის დამარწმუნებელ, იმდენად გლობალურ და უსირცხვილო ტყუილს მიაწვდიან, რომ პრაქტიკულად შეუძლებელი გახდება ამგვარი ტყუილის გამოგონების შესაძლებლობის დაჯერება. აბსოლუტურად ცრუ ინფორმაციით უნდა შეიქმნას შოკური ეფექტი, გამოიწვიოს მკითხველში, მსმენელსა თუ მაყურებელში ძლიერი შიში, რაც შემდგომ დიდი ხნით განსაზღვრავს მის შეხედულებებს. კლასიკური მაგალითებია მოწინააღმდეგის ბილწი და საშინელი ზრახვების აღწერა.

ისტორიის გაყალბება პროპაგანდის ერთ-ერთი გავრცელებული მეთოდია, რა დროსაც დაინტერესებული მხარე პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად ისტორიული ფაქტების უარყოფას და წარსულის რევიზიას ახდენს. ამ მიზნით ისტორიული დოკუმენტების, სტატისტიკის, წყაროების გაყალბება, ხოლო არასანდო წყაროების ლეგიტიმურად წარმოჩენა ხდება. ისტორიით მანიპულირება მეტწილად პოლიტიკურ მიზნებს ისახავს – საზოგადოების მობილიზება, მტრის ხატის შექმნა, მოწინააღმდეგის დემონიზება, ძლიერების ილუზიის შექმნა და სხვ. (<http://millab.ge/ka/mil-resources/any/16/any>).

გრძელვადიან პერსპექტივაში უფრო საიმედო შედეგს იძლევა „აბსოლუტური ჭეშმარიტების მეთოდი“. ამ დროს აუდიტორიას სისტემატურად მიეწოდება ის ინფორმაცია, რაშიც სურთ მისი დარწმუნება, მიეწოდება როგორც რაღაც თავისთავად ცხადი და ამიტომაც მოსახლეობის უმრავლესობის მიერ არის მხარდაჭერილი. მიუხედავად თავისი ერთი შეხედვით უბრალოებისა, ეს მეთოდი მეტად ეფექტურია, რადგან ადამიანური ფსიქიკა ავტომატურად რეაგირებს უმრავლესობის შეხედულებაზე და მიილტვის, შეუერთდეს მას, გახდეს მისი ნაწილი. მანიპულატორისთვის ცნობილია, რომ უმრავლესობა უნდა არსებობდეს და მისი მხარდაჭერაც უპირობო უნდა იყოს – სხვა შემთხვევაში ერთობის (გაერთიანების) ეფექტი არ წარმოიშობა. „აბსოლუტური ჭეშმარიტების“ გამოყენების ერთ-ერთი კლასიკური და გავრცელებული მაგალითია სხვადასხვა სახის სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგების დაბეჭდვა, რომელიც ამა თუ იმ საკითხზე საზოგადოების აბსოლუტური ერთიანობის დემონსტრირებას ახდენს; „შავი პროპაგანდის“ მეთოდები, ბუნებრივია, არ მოითხოვს, რომ ამ ანგარიშებს რეალობასთან რაღაც კავშირი მაინც ჰქონდეთ. ამის მაგალითებია თვითმხილველებისა და ცრუ მოწმეების ინტერვიუების გავრცელება პრესაში.

მრავალჯონის გამოკითხვის მეთოდი – ე. წ. ჰებელსის მეთოდი.

გარკვეული სახის ინფორმაციის მიწოდება ხდება ადამიანთა გონებაში მუდმივი შთაგონებით. აქ მოქმედებს პრინციპი: „ათასჯერ გამეორებული ტყუილი უკვე სიმართლეა“. მას გულმოდგინედ იყენებენ მასმედიის წარმომადგენლები.

„უცნობი გმირის მეთოდი“. მისი არსი ცრუ ჰეროიზაციაშია. ომის დროს ის ადამიანის ფსიქიკაში იწვევს დიდ წინააღმდეგობას და მას უპირისპირებენ სხვა სახის ემოციებს – ადამიანს უქმნიან მაღალი მორალური ღირებულებებისათვის ზრმოლის ილუზიას. მაგ., აფხაზი ხალხის „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი“ ზრმოლა „მჩაგვრელი“ ქართველების წინააღმდეგ და ა.შ.

მიუხედავად იმისა, რომ აფხაზეთის ასსრ-ში ქართულ ენაზე გამოდიოდა რამდენიმე გაზეთი: „აფხაზეთის ხმა“, „ოქროს საწმისი“, „კოლხური დიადემა“ და ა.შ., ისინი ვერ უზრუნველყოფდნენ სხვა ეროვნების მოსახლეობის ინფორმირებას იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლითაც „აიდგილარა“ არაქართული მოსახლეობის ცნობიერების მანიპულირებას ახდენდა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, „აიდგილარა“ რუსულენოვანი და აფხაზურ ენაზე მოსაუბრე მოსახლეობისთვის გამოსცემდა გაზეთებს, რომელთა სტატიებშიც ხდებოდა აფხაზების ჩაგრულად და ქართველების მჩაგვრელებად წარმოჩენა. გამოიყო რამდენიმე თემა, რომელიც პერიოდულად ღრმავდებოდა და პროპაგანდის ხერხების გამოყენებით აფხაზებში სიძულვილის დათესვას უწყობდა ხელს. ესენია:

1. აფხაზთა განსახლების არეალზე ქართველთა ჩამოსახლება;
2. აფხაზეთის ასსრ ტერიტორიაზე აფხაზური ენის ჩანაცვლება ქართული ენით;
3. აფხაზური სკოლების დახურვა;
4. აფხაზური ტოპონიმების ჩანაცვლება ქართული სახელწოდებებით;
5. ხელმძღვანელ თანამდებობებზე ქართველების ვითომ უპირატესი დანიშვნა;
6. 1989 წლის 9 აპრილის მოვლენების ინტერპრეტაცია;
7. 1989 წლის 15-16 ივლისის ტრაგედიის მიკერძოებულად გაშუქება.

დავუბრუნდეთ სპეცპროპაგანდის მეთოდებს. „დიდი ტყუილის მეთოდი“ თავიდანვე გამოიყენეს სეპარატისტებმა, როდესაც ცდილობდნენ აფხაზი მოსახლეობის დარწმუნებას, რომ აფხაზებს ჩაგრავენ და პერიოდულად უწყობდნენ გენოციდს. „აიდგილარას“ ლიდერი ა. გოგუა მწერალთა კავშირის პლენუმზე გამოსვლისას აცხადებდა, თითქოს ლ.ბერიამ აფხაზეთში 100 ათასი ქართველი ჩამოსახლა და მეორე 100 ათასი კი – მისმა შთამომავლებმა (აღსანიშნავია, რომ 1990 წლის მონაცემებით აფხაზეთის ტერიტორიაზე ქართველი მოსახლეობა შეადგენდა 239 872-ს) (ოქროს საწმისი 1990: 16).

ის გარემოება, რომ ვახუშტი ბატონიშვილის, არაბი და ევროპელი მოგზაურების ჩანაწერებში აფხაზებს საქართველოს ნაწილად მოიხსენ-

ნებდნენ, არ წარმოადგენდა აფხაზთა ლიდერებისთვის ჭეშმარიტებას. არაბი მოგზაური და ისტორიკოსი ალ-კალკაშანდი წერდა: „ქართველებს ჰყავდათ ორი მეფე, ერთი... თბილისის გამგებელი... და მეორე „სოხუმისა და აბხასის განმგებელი... მაშინ მის გამგებელს ეწოდებოდა დადიანი...“ და შემდგომ მის მეფურ უდიდებულესობას ამგვარად მოიხსენიებდა: „...ავანისა ქრისტიანულ სარწმუნოების დიდებისა, ჯვრის რელიგიური საზოგადოების განძისა, ქრისტიანობის სიამაყისა, აბხაზთა, ქართველთა და ჯურჯანელთა მეფისა, მეფეთა და სულთანთა მეგობარი, ყოველ მათგანს ეწოდებოდა ქართველთა მეფე“ (ალ-უმარი... 1988: 56). ვახუშტი ბატონიშვილის მიხედვით, „...ანაკოფიის დასავლეთით არს აფხაზეთი, პირველად წოდებული ეგრეთვე ეგრისი... არამედ შემდგომად განდგომისა, დაიპყრეს რა ბერძენთა, მათ უწოდეს აბასა, ხოლო ქართველთა აფხაზეთი“ (ქართლის ცხოვრება 1973: 784).

ცხადია, აფხაზ სეპარატისტ ლიდერთაგან მიტინგებსა და გამოსვლებში მეფის რუსეთის კოლონიურ პოლიტიკაზე XIX საუკუნის 60-90-იანი წლების პერიოდზე არავინ საუბრობდა. იმ დროს რუსული ადმინისტრაციის მიერ ხდებოდა აფხაზეთის ტერიტორიაზე გერმანელების, ესტონელების, სომხების, რუსებისა თუ ბერძენების დასახლება და ამით აფხაზებისა და ქართველების შევიწროება (სახოკია 1969: 65). სეპარატისტული იდეების გასაცრცელებლად გამოყენებული იყო 1907 წელს მოსკოვში რუსულ ენაზე დაბეჭდილი ლ. ვორონოვის ბროშურა „აფხაზეთი საქართველო არ არის“.

ასევე დაარწმუნეს მოსახლეობა, რომ საბჭოთა კავშირში დატრიალებული რეპრესიების მოთავე და ორგანიზატორი ქართველი ერი იყო. ამ თეზისს ავრცელებდა ზურაბ აჩბა, რომელიც საზოგადოებას გააცნეს, როგორც საერთაშორისო სამართლისა და სახელმწიფო მოწყობის თვალსაჩინო სპეციალისტი. ბუნებრივია, ამგვარი რეგალიებით წარდგენილი ერთ-ერთი ლიდერისაგან აფხაზთა „მუჰაჯირობის“ ქართველი ერისათვის მიწერაც უფრო სარწმუნო იქნებოდა. „მისი თქმით, „მუჰაჯირობის“ შემდეგაც კი, 1880 წელს, აფხაზეთის მოსახლეობის მოსახლეობის 90 პროცენტს აფხაზები შეადგენდნენ. ეს მაშინ, როდესაც სოხუმში იმხანად სულ სამიოდე აფხაზური ოჯახი იყო. ზ. აჩბა აშკარად მოქმედებდა პრინციპით: „რაც უფრო დიდ ტყუილს იტყვი, მით უფრო დამაჯერებელია იგი“ (ოქროს საწმისი 1991: 3).

პროპაგანდის თემატიკიდან მრავალგზის გამეორების მეთოდით არწმუნებდნენ მოსახლეობას, რომ ქართველებმა აფხაზებს ენა წაართვეს, აფხაზური სკოლები დახურეს და აფხაზური ენა საოჯახო ენად აქციეს.

ჯერ კიდევ 1862 წელს აფხაზური დამწერლობის შემქმნელი რუსი მეცნიერი პეტრე უსლარი მიიჩნევდა, რომ რუსული დამწერლობის გავრცელების პროცესი კავკასიაში გართულდებოდა, თუ აფხაზური დამწერლობა ქართული გრაფიკის საფუძველზე შეიქმნებოდა (Услар 1887: 1-80). ცნობილია, რომ აფხაზური სამწიგნობრო ენის ქართულ გრაფიკაზე

გადაყვანა დაიგეგმა და განხორციელდა მოსკოვის ზედამხედველობით. 1937 წლის 4-5 დეკემბერს ქ. სოხუმში, ნ. მარის სახელობის აფხაზური კულტურის ინსტიტუტში გამართულ საგანგებო თათბირზე განხილულა აფხაზური სამწიგნობრო ენისათვის ანბანის 4 ვარიანტი. თათბირმა 1937 წლის 5 დეკემბერს დაამტკიცა შემთანხმებული კომისიის მიერ შედგენილი პროექტი ქართულ გრაფიკაზე დაფუძნებული აფხაზური დამწერლობისა. სიმონ ჯანაშიას პირად არქივში დაცულია იმ საგანგებო თათბირის ოქმები. „აფხაზური ენისათვის ყველაზე მეტად შესაფერისი სწორედ ქართული საანბანო სისტემაა, ვინაიდან აფხაზური და ქართული ენები ერთმანეთის მონათესავე ენებია და ბგერითი შემადგენლობაც მსგავსი აქვთ, თუმცა ბგერათა რაოდენობაში საკმაოდ დიდი სხვაობაა (აფხაზურ სამწიგნობრო ენაში 64 ბგერაა, ქართულში კი – 33). მაგრამ ქართული გრაფიკის არჩევისას ეს სხვაობა ადვილად დაიძლია“ (<http://www.amsi.ge/istoria/div/gvanc.html>).

ასევე ხდებოდა ნახევრად სიმართლის მიწოდება აფხაზურ სკოლებთან დაკავშირებით, თითქოს აფხაზური სკოლების რეორგანიზაცია და სწავლების გადაყვანა ქართულ ენაზე ქართველების ხელით მოხდა. აფხაზები მე-5 კლასამდე სწავლობდნენ აფხაზურ ენას და შემდეგ სწავლას აგრძელებდნენ რუსულ ენაზე. გასული საუკუნის 40-იან წლებში შეუძლებელი იყო აფხაზური სკოლების კვალიფიციური კადრებითა და სახელმძღვანელოებით სათანადო უზრუნველყოფა, დაბალი მომზადების შედეგად მოსწავლეები სკოლის დამთავრების შემდეგ ვერ ეწყობოდნენ უმაღლეს სასწავლებელში; „40-იანი წლების ბოლოს პედაგოგიურ ინსტიტუტში ჩაბარებული სტუდენტების რაოდენობა ქართველების შეადგენდა 294, აფხაზების – 27-ს. მათგან 58 ქართველი ამთავრებდა, ხოლო აფხაზი – 1“ (ოქროს საწმისი 1990, №5: 15).

„აფხაზურ ენაზე სწავლება ვერ აეწყო უმთავრესად იმის გამო, რომ არ არსებობდა სპეციალური აფხაზური ტერმინოლოგია და საკმარისად არ იყვნენ აფხაზური ენის მცოდნე კომპეტენტური სპეციალისტები. გამონაკლისი იყო პედაგოგიური ტექნიკუმი და სოხუმის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის (1979 წლიდან – აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის) ფილოლოგიისა და ისტორიის სპეციალობები, სადაც ლექციები აფხაზურ ენაზე მიმდინარეობდა, თუმცა ზოგადი დისციპლინები ამ სპეციალობებზეც რუსულად იკითხებოდა“ (გვანცელაძე... 2021: 117).

სინამდვილეში, სპეციალისტები თვლიდნენ და საქართველოს კვ(ბ) აფხაზეთის საოლქო კომიტეტს მიმართავდნენ განცხადებებითა და წერილებით, სადაც ასაბუთებდნენ ქართული და აფხაზური ენების ფონეტიკურ და მნიშვნელოვანწილად ლექსიკურ ერთიანობას, რაც გააადვილებდა აფხაზურ სკოლებში სწავლების ქართულ ენაზე გადაყვანას. 1945 წლის 13 მარტს საქართველოს კვ(ბ) აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის დადგენილების პრეამბულაში ეწერა: „ქართული და აფხაზური ენების საზიარო დამწერლობისა და ლექსიკური მსგავსების, ასევე აფხაზური მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის მიერ ქართული ენის ცოდნის,

მონათესავე ქართველი და აფხაზი ხალხების საერთო მატერიალური და სულიერი კულტურის არსებობის გათვალისწინებით, 1945-1946 სასწავლო წლიდან აფხაზურ სკოლებში სწავლება გადაყვანილ იქნეს ქართულ ენაზე“. (გვანცელაძე... 2021: 110).

საქართველოს კპ (ზ) ცკ-ის ბიურომ თავის 1945 წლის 12 ივნისის სხდომაზე კომისიის წევრთა თანდასწრებით განიხილა აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის წინადადება, დაამტკიცა საოლქო კომიტეტის გადაწყვეტილება აფხაზურ სკოლებში სწავლების ქართულ ენაზე გადაყვანის შესახებ და დასახა ზომები ამ მნიშვნელოვანი და კარგა ხნის მომწიფებული ღონისძიების განსახორციელებლად“ (კოლხური დიადემა 1991: 5-7).

აფხაზეთში 1989 წლიდან დაწყებულ ქართველთა ეთნიკური წმენდის მოსამზადებელ პერიოდს წინ საბჭოთა კავშირში შემუშავებული პროპაგანდისტული მეთოდები უსწრებდა. რუსმა მკვლევრებმა და ავტორებმა – ლ. ვორონოვმა, ი. მარიხუბამ, გ. ტურჩანინოვმა, აფხაზეთთან დაახლოებულმა ლონდონის უნივერსიტეტის პროფესორმა ჯორჯ ჰიუიტმა – ისტორიული დოკუმენტების გაყალბებით და ისტორიული ფაქტების უარყოფით, არასანდო წყაროების ლეგიტიმურად წარმოჩენითა და სუბიექტური მიდგომებით „აიდგილარას“, „კრუნქს“, „სოიუზს“ შეუქმნეს ქართველთა მიმართ შუღლის გაღვივების საფუძველი.

რაც შეეხება ტოპონიმებს, თითქოს საბჭოთა ხელისუფლების წლებში აფხაზური ტოპონიმები ქართულით შეიცვალა, სწორი არ იყო. როგორც გეოლოგი და მეცნიერი ვ. ზუხბაია განმარტავს (მან გამოიკვლია და დაადგინა 4000-მდე აფხაზური ტოპონიმი), ქართულით შეიცვალა აფხაზეთის რუსული ტოპონიმები, რომლებმაც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში შეცვალეს ზოგიერთი აფხაზური გეოგრაფიული სახელწოდება. „ამ ტოპონიმების ისევე აფხაზურით შეცვლას ხელს უშლიდა ის გარემოება, რომ აქ ჩამოთვლილი სოფლების აფხაზური სახელწოდებანი ხალხშიც და ისტორიულ წყაროებშიც მცირე გამონაკლისის გარდა დაკარგულია, არავის ახსოვს, აფხაზურად რა ერქვა ამ სოფლებს“ (ოქროს საწმისი 1990, №2: 13).

ტოპონიმიკურ ომებთან დაკავშირებით თ. გვანცელაძე წერს: „1938-1953 წლებში აფხაზეთში მიმდინარეობდა სოფლებისათვის სახელის მასობრივად გადარქმევის ახალი ეტაპი, რომელსაც აფხაზი ავტორები „ქართველიზაციის ეტაპად“ მოიხსენიებენ. ამ პერიოდში უმთავრესად ქართული სახელებით შეიცვალა XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში აფხაზეთის კოლონიზაციის დროს წარმოქმნილი რუსული, თურქული და გერმანული ტოპონიმები“ (გვანცელაძე... 2021: 182). სეპარატისტებს არ სურთ იმის დანახვაც, რომ ამავე 1938-1953 წლებში გაუქმებული რუსული გეოგრაფიული სახელების ადგილი აფხაზურმა ტოპონიმებმაც დაიჭირეს, ხოლო აფხაზური ეტიმოლოგიის მქონე კომონიმები თითქმის არ შეცვლილა ქართული ტოპონიმებით (იქვე: 183).

დიდი ტყუილისა და მრავალგზის გამეორების მეთოდებიდან

იყო მოსახლეობასთან ქართველთა პრივილეგირებულ მდგომარეობაზე საუბრებიც. აფხაზეთის ასსრ-ის მე-11 მოწვევის უმაღლესი საბჭოს 140 დეპუტატიდან 57 აფხაზი იყო, ეს მაშინ, როცა აფხაზები მოსახლეობის დაახლოებით 17%-ს შეადგენენ, აფხაზეთის 44% ქართველი მოსახლეობიდან მხოლოდ 53 დეპუტატი იყო ქართველი. აფხაზეთის ასსრ-ის 11 მინისტრთაგან: 8 აფხაზი იყო, 3 – ქართველი. სახელმწიფო კომიტეტის 8 თავმჯდომარიდან: 5 აფხაზი, 3 – ქართველი. პარტიის რაიონული და საქალაქო კომიტეტის 8 პირველი მდივნიდან: 4 – აფხაზი იყო, 3 – ქართველი, 1 – რუსი. პარტიის საოლქო კომიტეტის ადმინისტრაციული განყოფილების გამგე, იუსტიციის მინისტრი, უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე, ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურორი – ყველა აფხაზია. „რაიონის და ქალაქის 8 პროკურორიდან: 5 აფხაზია, აფხაზეთის სატრანსპორტო პროკურორი – აფხაზი. ყველა შემოქმედებითი კავშირისა და საზოგადოების თავმჯდომარე და ხელმძღვანელი აფხაზია“. ცალკე განხილვის თემაა აფხაზეთის მწერალთა კავშირისა და მხატვართა კავშირის ქართველი წევრების სავალალო მდგომარეობა“ (ოქროს საწმისი 1989: 3).

1989 წლის 9 აპრილის ტრაგედიის მსხვერპლთა ხსოვნის დღეს გამოცხადებული საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის დღე და საყოველთაო ზეიმი „აიდგილარას“ თავმჯდომარის ს. შამბასთვის აფხაზეთისთვის დამოუკიდებელი რესპუბლიკის სტატუსის მოპოვების წინაპირობად იქნა აღქმული. ამის საფუძველად ის მიიჩნევა, რომ „1918 წლის ივნისში აფხაზებმა და საქართველომ ხელი მოაწერეს შეთანხმებას როგორც თანასწორუფლებიანმა სუბიექტებმა“ (აფხაზეთის ხმა 1991: 1).

თუმცა სეპარატისტები არ ახსენებდნენ 1918 წლის 11 ივნისის ქართულ-აფხაზურ ხელშეკრულებას, რომელიც განსაზღვრავდა აფხაზეთის საქმეთა მინისტრის არსებობას საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფარგლებში. „აფხაზეთის შიდა საქმეებს უნდა გასძლიოდა სახალხო კრება, რომელიც ფინანსდებოდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკიდან. საჭიროების შემთხვევაში საქართველოს ეროვნულ გვარდიას უნდა ეზრუნა აფხაზეთის უსაფრთხოებაზე“ (პაპასქირი 2004: 16).

მიუხედავად იმისა, რომ ამ შეთანხმების საფუძველზე გიორგი მაზნიაშვილის მეთაურობით ქართულმა გვარდიამ აფხაზებთან ერთად გაგრის ჩრდილოეთი გაათავისუფლა ბოლშევიკებისგან, სეპარატისტი ავტორის სტანისლავ ლაკობასთვის ეს მოვლენები ქართული ეროვნული გვარდიის მიერ აფხაზეთის ოკუპაციად იყო წარმოჩენილი. ისტორიული ფაქტების ამგვარი ინტერპრეტაცია მისაღები აღმოჩნდა სხვა სეპერატისტებისთვის, რომლებმაც მრავალგზის გამეორებით დაარწმუნეს აფხაზი მოსახლეობა ამ ამბის აბსოლუტურ ჭეშმარიტებაში.

სეპარატისტებმა ამგვარი მეთოდების გამოყენებით შეძლეს და აფხაზებს მიაღებინეს ცნობილი „ლიხნის მიმართვა“, რომელსაც შედეგად მოჰყვა 1989 წლის 15-16 ივლისის ტრაგედია – ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის სოხუმის ფილიალის დარბევა და სტუდენტებსა და

აკადემიურ პერსონალზე თავდასხმა. ამ ამბებს წინ უსწრებდა არაქართულ სკოლებში ქართული ჯგუფების დახურვა, 2 ათეული წლის მანძილზე ანულირებული იყო განათლების განყოფილების ქართული ენის ინსტრუქტორის შტატი. როგორც 1990 წელს გამოქვეყნებულ წერილშია ნათქვამი, „ქალაქში არ არსებობს არცერთი ქართული ორგანიზაცია (არც რუსთაველის საზოგადოება, არც სახალხო ფრონტის გაერთიანება, არც რაიმე ასოციაცია), „აიდგილარა“ მძვინვარებს თავისი ანტიქართული ტერორით, ებრძვის 9 აპრილის ხსოვნას, რუსთაველის საზოგადოებას, სახალხო ფრონტს, ქართულ დროშას, გამსახურდიას ნათესაობასა თუ თანამოაზრეებს (ოქროს საწმისი 1991: 4).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ პროპაგანდის მეთოდები, რომელიც გულისხმობს საკომუნიკაციო ფორმების გეგმაზომიერ გამოყენებას ადამიანთა გონებაზე, ემოციებსა და ქცევაზე ზემოქმედების მიზნით, სეპარატისტების მიერ წარმატებით იქნა გამოყენებული, დააპირისპირა და აფხაზს იარაღი ააღებინა ქართველთა წინააღმდეგ.

დამოწმებული ლიტერატურა და წყაროები

აიდგილარა, როგორც კრემლის ძველი და რეანიმირებული პროექტი – ამზადებს თუ არა კიდევ ერთხელ მოსკოვი აფხაზებს ქართველების წინააღმდეგ?! <http://kvira.ge/606264> დამოწმება: 28.01.2023.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა <http://www.abkhazia.gov.ge/page/demografia>

ალ-უმარი... 1988: ალ-უმარი, ალ-მუჰიბი, ალ-კალკაშანდი, XIV-XV სს. არაბი ისტორიკოსების ცნობები საქართველოს შესახებ: მთარგმნელი დიტო გოჩალეიშვილი. თბილისი, 1988.

აფხაზეთის ხმა 1991: „აიდგილარას“ ლიდერის აზრი. გაზეთი „აფხაზეთის ხმა“, 1991, 12 აპრილი, №65 (13431).

გვანცელაძე... 2021: გვანცელაძე თ., ჭაავა ს., აფხაზური ენა: წარსული, აწმყო და... (ეკოლინგვისტური და სოციოლინგვისტური ანალიზი). თბილისი, 2021.

გვანცელაძე: გვანცელაძე თ., აფხაზური სამწიგნობრო ენის ქართულ გრაფიკაზე გადაყვანის ისტორიიდან <http://www.amsi.ge/istoria/div/gvanc.html> დამოწმება: 28.01.2023.

კოლხური დიადემა 1991: „აფხაზური წერილის“ წინამორბედი. გაზეთი „კოლხური დიადემა“, 1991, ივნისი, №4.

ოქროს საწმისი 1989: აფხაზეთი იყო, არის და იქნება საქართველო. ამონარიდები. გაზეთი „ოქროს საწმისი“, 1989, დეკემბერი, №1.

ოქროს საწმისი 1990: ნდობა რომ აღდგეს. გამომხაზურება ა. მიქაძის წერილზე. გაზეთი „ოქროს საწმისი“, 1990, ოქტომბერი, №5.

ოქროს საწმისი 1990: გაგუას გამოსვლა აფხაზეთის მწერალთა კავშირის

პლენუმზე. გაზეთი „ოქროს საწმისი“, 1990, ოქტომბერი, №5.

ოქროს საწმისი 1990: ძველი ტოპონიმები აღვადგინოთ. გაზეთი „ოქროს საწმისი“, 1990, თებერვალი, №2.

ოქროს საწმისი 1991: აგუმერა. საღამოს 6-დან 8 საათამდე, ანუ ერთნახევარი კაცი. გაზეთი „ოქროს საწმისი“, 1991, ივლისი, №6 (11).

პაპასქირი 2004: პაპასქირი ზ., ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიული წარსულიდან, ნაკვეთი II. 2004.

სახოკია 1969: სახოკია თ., კრებული, რედ. ა. აფაქიძე. შ. მესხია, გ. ჩიტაია, მ.ჩიქოვანი, კ. ჯანაშია. თბილისი, 1969.

უილკოქსი... 2011: უილკოქსი დ., კამერონი გ., საზოგადოებასთან ურთიერთობა: სტრატეგია და ტაქტიკა. თბილისი, 2011.

ქართლის ცხოვრება 1973: ვახუშტი ბატონიშვილი (ზაგრატიონი): აღწერა სამეფოსი საქართველოსა. ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი, 1973.

Крысько 1999: Крысько В. Г., Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт). Мн, 1999.

Яковлев: Яковлев В., 4 метода обмана. <https://paszekpielawski.livejournal.com/1169132.html> დამოწმება: 28.01.2023.